

Sviraonik je smješten ispred orgulja i okrenut je u pravcu svetišta, a pokriva se drvenom rebrenicom. Ručice na izvlačenje kojima se otvaraju registri pravilno su poredane s lijeve i desne strane klavijatura, a gumbi kolektiva i spojeva nalaze se ispod I. manuala. Iznad II. manuala stoji pločica s natpisom: Opus 174. M. HEFERERA SIN, Prva hrvat. tvornica orgulja i glasovira u Zagrebu.

Među dokumentima o orguljama u Arhivu župe Remete čuvaju se i prijedlozi troškovnika za obnovu i proširenje remetskih orgulja koje su tadašnjem župniku mons. Leopoldu **Rusanu** poslali iz orguljarske tvrtke Lindauer i Majdak 1932. godine.⁵ Prema troškovniku za proširenje orgulja, predloženo je da se orguljama doda tri registra, tzv. jezičnjaka, i to Trompeta 8' u I. manual, Oboa 8' u II. manual i Pozauna 16' u pedal. Unatoč detaljno izrađenim troškovnicima, proširenje orgulja novim registrima, na sreću, nije učinjeno, te je tako izvorni Hefererov instrument sačuvan u cijelosti.

Prilikom Republičke evidencije orgulja u Hrvatskoj 1972.-1975. o tadašnjem stanju ovih orgulja zapisano je slijedeće: "Orgulje su vrlo dobro održavane, uređene, kvalitetna zvuka i solidne izradbe. Prijedlog kategorije: treća."⁶

Današnje stanje orgulja također zadovoljava. Na orguljama se redovito svira tijekom nedjeljnih i blagdanskih liturgijskih slavlja, kao i vjenčanja, a povremeno se održavaju i koncerti. Redovito godišnje održavanje orgulja obavlja orguljar Marko **Rastija** iz Markuševca koji ih je tijekom prošle zime i proljeća temeljito uredio kako bi što bolje svirale u jubilejskoj 100. obljetnici nji-

hova postavljanja u ovu crkvu. Tom je prigodom izvršeno čišćenje svirala, zračnica i ostalih dijelova orgulja, premazivanje drvenarije sredstvom protiv crvi, intoniranje i štimanje cijelih orgulja, te otklanjanje zatečenih kvarova. Na kraju ovih radova u orgulje je ugrađen i crescendo valjak.

Tako uređene ove Hefererove orgulje, opus 174., u vlastitom stogodišnjem jubileju povezuju dvije jubilejske godine - 1900. i 2000. Sto godina obilježenih njihovim plemenitim zvucima u liturgijskom i molitvenom životu remetskog svetišta i župe potvrda su njihove kvalitete, kao i umijeća njihovih graditelja.

Damir Stanić

BILJEŠKE:

- ¹ Usp. BARLE, Janko, *Remete. Povijesni podaci o samostanu i župi*, Zagreb 1914., str. 31-32.
- ² Usp. ŠABAN, Ladislav, *Spomeničke orgulje na području gornje Hrvatske*, u *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, br. 8-9, Zagreb 1983., str. 114.
- ³ Usp. *Troškovnik br. 242 tvrtke M. Heferera Udova i Sin od 17. ožujka 1896. godine*, dokumentacija o orguljama u Arhivu župe Remete.
- ⁴ Usp. godinu 1900. u *Spomenici župe Remete 1890.-1929.* (bez paginacije!)
- ⁵ Usp. *Troškovnik za premontiranje orgulja i Troškovnik za pojačanje orgulja*, od 8. srpnja 1932. godine, dokumentacija o orguljama u Arhivu župe Remete.
- ⁶ *Podaci o orguljama u Remetama od 13. studenog 1974. godine; Republička evidencija orgulja u Hrvatskoj 1972.-1975.*, redni br. ev. 185, u Upravi za zaštitu kulturne baštine, Zagreb.

CIKLUS ORGULJSKE GLAZBE MAXA REGERA U VARAŽDINSKOJ KATEDRALI

Nakon prošlogodišnjeg osnivanja ciklusa *Trinaest koncerata u šest godina*, od 1999. do 2004. godine, te uspješnim startanjem sa prva dva koncerta od tih trinaest, i ove je godine ime svjetski poznatog orguljaša prof. Christoph **Bosserta** iz Trossingena (Njemačka) okupilo u Varaždinu mlade orguljaše i ljubitelje glazbe. osim da se u narednim godinama izvede cijeli opus orguljske glazbe Maxa **Regera**, susret ima i pedagoške ciljeve. Tako je u subotu 10. lipnja prof. Bossert održao seminar na kojem je obrazložio svoj izbor djela koja su se izvela na koncertima na Duhove i duhovski ponedjeljak. Ukratko, J. S. Bacha i M. Regera vežu mnoge paralele. Obojica se nalaze na prijelazu jedne glazbene epohe u drugu, posežu za protestantskim koralom (crkvenom popijevkom) te tako od nacionalnog stvaraju nešto sasvim novo i, kao treće, precizno i jasno karakteriziraju duhovna stanja na koja je usmjerena ova glazba. Osim Regera, mnogi su drugi skladatelji bili oduševljeni bachovim stvaralaštvom, te trajno upisuju njegovo ime u svoje skladbe. Stoga su se, osim djela Regera, na programu našla i velika imena poput F. Liszta te R. Schumanna. Nakon izlaganja, uslijedila je javna generalna proba za duhovske koncerte te razgovor o pitanjima interpretacije i registracije izvodenih djela.

Kao mali prilog vezan uz ovo izvješće, iznosim program ovogodišnjih koncerata, te prijevod o interpretaciji Regerove orguljske glazbe (izveden iz notnog sveska *Max Reger sämliche Orgelwerke, Breitkopf & Härtel*).

Duhovi, 11. lipnja 2000. godine u 20.00 sati

- M. Reger: *Koralna fantazija i fuga Wie schön leucht' uns Morgenstern*, op. 40,
interpretira: Christoph **Bossert**, Trossingen
(Njemačka)
- J. S. Bach: *Fantazija na Christ lag in Todesbanden*,
BWV 718
Preludij i fuga u e-molu, BWV 548
- M. Reger: *Koralna fantazija Straf mich nicht in deinem Zorn*, op. 40,2
interpretira: Marek **Pilch**, Katowice (Poljska)

Duhovski ponedjeljak, 12. lipnja 2000. godine u 20.00 sati

- F. Liszt: *Preludij i fuga na ime BACH*
interpretira: Kristina **Putarek**, Zagreb
- R. Schumann: *Iz Sechs Fugen über Namen BACH*, op. 60
I. Polagano
II. Živahno
III. S nježnim glasovima
interpretira: Katja **Krolo**, Zagreb/Graz
- R. Schumann: *Iz Sechs Fugen über Namen BACH*, op. 60
IV. Umjereno, ali ne prepolagano
V. Živahno
VI. Umjereno, sve brže i brže
interpretira: Adam **Viktora**, Prag (Češka)
- J. Brahms: *Fuga u as-molu*
interpretira: Pavao **Mašić**, Zagreb/Šibenik
- J. Brahms: *Koralna predigra i fuga na O Traurigkeit, o Herzeleid*
interpretira: Božica **Tudan**, Zagreb
- M. Reger: *Fantazija i fuga na ime BACH*, op. 46
interpretira: Christoph **Bossert**, Trossingen
(Njemačka)

O interpretaciji Regerove glazbe

Tempo

Oznake tempa u orguljaškoj glazbi Maxa Regera ne smiju se uzeti doslovno. To se ponajprije odnosi na djela ranog i srednjeg razdoblja njegova stvaranja. Brzi stavci se općenito trebaju svirati sporije nego li je to kompozitor naznačio. U svibnju 1910. godine Reger piše orguljašu Gerardu **Bunku**, povodom *Regerovog festivala* u Dortmundu: "...Mladi gospodine! Nemojte prebrzo svirati moja djela... Sve svirajte mirnije, pa čak i ako na nekom mjestu stoji drugačije..."¹ Karl **Straube** navodi: "Uzimanje tempa brzine međunarodnoga brzog vlaka za jedinicu mjere jest zločin uperen protiv njegove (Regerove) umjetnosti."² Ono što je Reger napisao kao reakciju na jednu izvedbu četvrte Brahmsove simfonije, može

se u potpunosti primijeniti i na njegovu orguljsku glazbu: "Tempo svakog djela nije uvjetovan samo unesenom oznakom skladatelja, već i bogatstvom harmonije, polifonije, prostorom u kojem se glazba izvodi te čežnjom za jasnoćom (zvuka)."

Dinamika i agogika

Karl Straube smatra da Reger nije imao dara "... da upiše prave riječi i oznake koje bi nekome trećemu oogućile da prođe u njegov tajanstveni svijet glazbe."⁴ Ono što je Reger htio postići upisivanjem prekomjernih dinamičkih oznaka jest "interpretacija koja je pokrenuta iz dna duše".⁵ Iz toga slijedi da svaka dinamička oznaka, bila ona izvediva ili ne, ima utjecaj na agogičko osmišljavanje djela. I opet dodaje Straube: "Ušprkos svemu, jedinstvena mirnoća i povezanost cjeline mora ostati sačuvana."

Zvukovno oblikovanje

Regerova glazbena osobnost može se shvatiti samo onda, ako orguljska djela (to je samo 28 od ukupno 146 brojeva njegova cjelokupnog opusa) promatramo usporedo s glasovirskom i komornom glazbom, skladbama za glas te orkestralnim djelima. Već iz same notne slike njegovih skladbi jasno je da on pripada romantizmu: "Veza Maxa Regera i velikog kantora crkve sv. Tome u Leipzigu, nije tako uska kako bi to često volimo smatrati. Reger potiče od kasnog Beethovena, romantičara, te Johannesa Brahmsa."⁶ Orgulje iz Marktkirche u Wiesbadenu su zasigurno imale ogroman utjecaj na zvukovnu predodžbu mladog glazbenika (tromanualni instrument sa 51 registrom, građen od firme Walcker 1863. godine). Instrument je posjedovao *Kegelladen* i mehaničku trakturu, a isto tako je imao *regisercrescendo* (*Registerrad*) te kombinacije i pomagala. Tako nam i Adalbert **Lindner** izvješćuje da Reger nije nikad skrivao svoje oduševljenje za moderne orgulje sa mnoštvom pomagala kojima je moguće postići "... najbrže moguće te najsnažnije dinamičke kontraste".

Regerovu koralnu fantaziju *Feste Burg ist unser Gott* op. 27, te *Simfonijsku fantaziju i fugu* op. 57, u prilično "klasičnoj" interpretaciji (ignorirajući mnogobrojne dinamičke oznake), Reger je tu izvedbu srdačno pozdravio, ali isto tako nije odustao od svoje predodžbe orgulja sa velikim dinamičkim mogućnostima u svojim daljnjim skladbama. Prema tome, za Regera ideal orguljskog zvuka počiva u tradiciji 19. stoljeća. Za neobarokne orgulje Reger nije pokazivao zanimanje. Stoga je za izvođenje Regerove glazbe potreban instrument s dovoljnim brojem temeljnih registara, te ne previsokim, ali punim (širokim) miksturama. Manuale, koji zvuče praznije, treba povezati sa sveukupnim labijalnim zvukom, te bi (u pravilu tražene tromanualne) orgulje trebale omogućiti dinamički orkestralnu, a ne prostorno odvojenu i iscepkanu zvukovnu boju.

Katja Krolo

BILJEŠKE:

- Gerard Bunk, *Liebe zu Orgel*, Dortmund, o. J., str. 74.
- Karl Straube, *Briefe eines Thomaskantors*, Stuttgart, 1952., str. 174.
- Cit. prema Heinz Lohmann, *Bemerkungen zur Interpretation der Orgelwerke von Max Reger*, u časopisu: *Musik und Kirche*, 1973/5, str. 226. i slj.
- Straube, str. 212.
- Straube, str. 174.
- Straube, str. 175.